

90 évvel ezelőtt, 1928-ban alapították az Országos Állategészségügyi Intézetet (jelenlegi nevén NÉBIH Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatóságot)

Az Országos Állategészségügyi Intézet megalapításának 90. évfordulójáról a NÉBIH ÁDI ünnepi tudományos kongresszus szervezésével emlékezett meg, amely 2019. május 15–16-án került megrendezésre, a Budapesti Danubius Hotelben.

A jubiláló intézményt szép számú jelenlévő előtt DR. BOGNÁR LAJOS országos főállatorvos köszöntötte, majd DR. ABONYI TAMÁS igazgató ismertette az Intézet jelenlegi helyzetét és jövőbeni terveit.

Ezután „Az Intézet 90 éve” címmel DR. GLÁVITS RÓBERT és DR. SÁLYI GÁBOR jubileumi előadása hangzott el, majd tudományos előadások következtek. A szomszédos országokból érkezett meghívott előadók az afrikai sertéspestis aktuális járványhelyzetét ismertették. Hazai és külföldi előadók néhány baktériumos és vírusos eredetű szarvasmarha-, sertés-, juh-, kecske- és baromfi-betegséggel kapcsolatos újabb ismereteket foglalták össze.

A KÖVETKEZŐKBEN „AZ INTÉZET 90 ÉVE” CÍMMEL ELHANGZOTT JUBILEUMI ELŐADÁST ADJUK KÖZRE.

Gondolatok az Országos Állategészségügyi intézet (O.Á.I.) megalapításának 90. évfordulóján

Tisztelt Vendégek, Kedves Munkatársaink!

Rendkívül nehéz, szinte lehetetlen feladat egy intézmény 90 éves történetét adott időkeretben akár csak vázlatosan is áttekinteni. A hosszú időszak alatt történelmi korok változtak, és generációk követték egymást. Volt azonban egy közös fonal, amely minden korban biztos iránymutatást adott és összekötötte a szereplőket. Ez a magyar állategészségügy és ezen keresztül az állattenyésztés mindenkor önfeláldozó segítségének igénye és a szakmaszeretet. Ez az, ami felismerhető és nyomon követhető már az alapítás idején, és ez hat napjainkban is.

A m. kir. *Országos Állategészségügyi Intézet* az FM 31.000/1929. sz. rendelete alapján 1929. május 1-én kezdte meg működését. Létesítését az tette indokolttá, hogy nem volt olyan intézmény, amely elvégezze azokat a speciális diagnosztikai vizsgálatokat,

1. KÉP. Az Országos Állategészségügyi Intézet régi épülete

amelyek az állategészségügyi intézkedések eredményes keresztülviteléhez szükségesek, és amelyek a gyakorlatban működő állatorvosok felkészültségével, felszerelésével nem hajthatók végre. Ilyen vizsgálatok az intézet működésének megkezdése előtt az Állatorvosi Főiskola kórbonctani, bakteriológiai és járványtani intézeteiben történtek.

Alapításkor az Országos Állategészségügyi Intézet feladatát a következőkben határozták meg:

1. A beküldött kórvagy (hullák, szervek, vér-, váladék-, ürülék-, vízminták) vizsgálata alapján megállapítja az elhullás okát, és tanácsot ad a védekezés módjára. A vizsgálatok az adott esethez mérten kórbonctani, kórszövettani, bakteriológiai és szerológiai irányban folynak. Különös fontosságuk van azoknak a vizsgálatoknak, amelyek hivatalból jelentendő betegségek megállapítására irányulnak. Az intézet tevékenysége kiterjed azonban a hasznos háziállatok más betegségeinek megállapításához szükséges vizsgálatokra is, amelyek a betegség megállapítását és a megfelelő védekezési eljárás kidolgozását egyaránt szolgálják.
2. Szakkérdésekben hatóságoknak, állatorvosoknak és gazdáknak felvilágosítást ad.

3. Az intézetbe beosztott állatorvosok végzik az állami ellenőrzés alatt álló baromfityénészetek egészségügyi ellenőrzését.
4. Az intézet feladata továbbá az állatorvosi gyakorlatban használt oltóanyagok (vakcinák, szérumok, tuberkulin stb.) állami ellenőrzése és oltási bal-esetek alkalmával a kifogásolt oltóanyag vizsgálata.
5. Termeli a takonykóros fertőzőtség felismerésére használatos malleint.
6. Kutatómunkát folytat a fertőző állatbetegségek oktanának megismerésére, valamint a megelőzésükre és leküzdésükre irányuló módszerek tökéletesítésére.
7. Az intézet személyzete a kutatások eredményéről szakfolyóiratokban számol be, azon felül népszerű cikkekben, részben rádióelőadásokban tájékoztatja a szélesebb körű gazdaközöniséget az egyes időszzerű állategészségügyi kérdések állásáról.
  - Az intézet működésének megkezdésekor két osztályra tagozódott:
    - a diagnosztikai és
    - az oltóanyag-ellenőrző osztályra.

A *diagnosztikai osztály* elsősorban a bejelentési kötelezettség alá tartozó betegségek vagy azok gyanúja esetén bakteriológiai, szerológiai, parazitológiai, kórbonctani és kórszövettani vizsgálatokat végzett, de a bejelentési kötelezettség alá nem tartozó betegségek esetén is elvégezte a szükséges laboratóriumi vizsgálatokat.

Az *oltóanyag-ellenőrző osztály* szűrőpróbaszerűen tisztasági és hatékonysági szempontból is vizsgálta a forgalomban lévő oltóanyagokat.

Az intézet 1929-ben 11 fővel kezdte meg a munkáját. Az igazgatói teendőket DR. MANNINGER REZSŐ egyetemi tanárt bízták meg, aki nemcsak 15 éven keresztül irányította az intézet munkáját és nemzetközi szintre emelte tekintélyét, hanem már a létesítésében, terveinek elkészítésében is elvülhetetlen érdemeket szerzett.

2. KÉP. Az alapító igazgató az intézeti kutatómunkáról így fogalmazott:

3. KÉP. Országos Állategészségügyi Intézet az 1930-as években

Ülve: MANNINGER REZSŐ, CSONTOS JÓZSEF

Álló sor: HODOSY JÓZSEF, SÁLYI GYULA, DÖHRMAN HENRIK, NYIREDY ISTVÁN, VIZY LÁSZLÓ

A diagnosztikai osztályt DR. MARCIS ÁRPÁD egyetemi magántanár, az oltóanyag-ellenőrzési osztályt DR. CSONTOS JÓZSEF egyetemi magántanár vezette. A két osztályon dolgozott DR. SÁLYI GYULA és DR. NYIREDY ISTVÁN. A baromfitelepek ellenőrzését DR. HODOSY JÓZSEF és DR. VIZY LÁSZLÓ végezték.

A létesítésekör minden tekintetben korszerű és jól felszerelt intézetet, annak felszerelését, az osztályok működését elhelyezését MANNINGER professzor az Állatorvosi Lapok 1929. évfolyamában fényképekkel illusztrált közleményben mutatta be.

1940-ig az intézet létszáma, feladatköre lényegesen nem változott. Erdély egy részének Magyarországhoz történt visszacsatolásakor azonban az intézet dolgozóinak kisebb csoportja DR. CSONTOS JÓZSEF vezetésével Kolozsvárra költözött és folytatta az ottani állategészségügyi intézet munkáját. Velük dolgozott DR. DERZSY DOMOKOS is. 1944-ben a kolozsvári részleg visszatért.

1943-ban az Országos Állategészségügyi Intézet vezetésében változás állt be, ugyanis MANNINGER professzor nagymérvű, az egyetemi oktatással és külföldi kötelezettségeivel kapcsolatos elfoglaltsága miatt DR. MARCIS ÁRPÁD egyetemi magántanárnak adta át a helyét. DR. MARCIS nyugalomba vonulásakor 1946-ban DR. CSONTOS JÓZSEF egyetemi magántanár lett az intézet igazgatója, akit ebben a beosztásban 1950-től DR. HIRT GÉZA egyetemi magántanár követett. 1956-ban DR. KÁDÁR TIBORT, az állatorvos-tudományok kandidátusát nevezték ki igazgatónak.

A második világháború után az ország állatállománya számbelileg erősen lecsökkent, a megmaradt állatokat pedig fertőző betegségek tizedelték. A nagymértékben elterjedt tenyészbenaság és takonykór a megmaradt lóállományunkat létében veszélyeztette. A szarvas-

marhák között terjedt a brucellosis és a gümőkór. A sertéseket a klasszikus sertéspestis ritkította, szaporulatukat a brucellosis csökkentette. A 60-as években a Csallóközben, az északi határmenti (pétervásári ózdi, encsi) járásokban, Esztergomban járványos formában terjedt a fertőző sertésbénulás. Baromfiállományainkban a baromfitífusz és a baromfipestis pusztított. Az ország északkeleti részein újra felütötte fejét – első sorban rókákban – a veszettség.

A tervgazdálkodás bevezetése, a mezőgazdasági nagyüzemek egyre erőltetettebb kialakítása, a hagyományos kisparaszti gazdálkodás felszámolása az állategészségüggyel szemben további és egyre nagyobb igényeket támasztott. A mezőgazdaságban több lépcsőben végrehajtott, erőltetett kollektivizáció a kisparaszti szaktudás mellőzéséből származó gazdasági veszteségeken túl emberi tragédiákat idézett elő. Az ún. tervgazdálkodás kevésbé vette figyelembe a már ismert állategészségügyi szempontokat és a nagyüzemi termelés minden állategészségügyi gondja a szolgálat nyakába szakadt. Az állategészségügyi igazgatási szervek, a gyakorlatban dolgozó állatorvosok és a gazdaságok a legkülönbözőbb szakmai kérdések megoldásában kérték az intézet közreműködését. Azért, hogy a követelményeknek eleget lehessen tenni, a laboratóriumi diagnosztikának egyre szélesebb területén kellett dolgozni. Ez további specializálódást, újabb osztályok felállítását eredményezte. Így 1949-ben a DR. SZABÓ ISTVÁN által irányított Kórbonctani osztály mellett ABONYI LAJOS vezetésével Mérgezés- és Gyógyszerellenőrzési osztály alakult, hogy a mérgezésre gyanús esetekből származó anyagokat ilyen szempontból is meg lehessen vizsgálni és ellenőrizni lehessen az állatorvoslásban felhasználásra kerülő gyógyszereket. 1950-ben alakult a Tejbakteriológiai osztály azzal a fő feladattal, hogy a tőgygyulladás, a brucellosis és a gümőkór felderítése céljából széleskörű bakteriológiai szűrővizsgálatokat végezzen. DR. HÉJJ LÁSZLÓ vezetésével Szarvasmarha Gümőkórmentesítési és Antigéntermelő Osztály szerveződött, amely később a brucellózistól való mentesítési programban is operatíván vett részt.

További szervezeti változást jelentett, és egyben az Intézetben folyó szakmai tevékenység sokszínűségét is mutatta, hogy 1950-ben intézeti szakemberekkel, DR. CSONTOS JÓZSEFFEL, DR. MURÁNYI FERENCCEL, DR. ROMVÁRI JÓZSEFFEL és DR. DERZSY DOMOKOSSAL megalakult az Állatorvostudományi Kutatóintézet, amelynek igazgatójává DR. CSONTOS JÓZSEF egyetemi magántanárt nevezték ki. Az intézet életében az Oltóanyagellenőrző osztály kiválása is változás volt, amelynek eredményeként 1952. augusztus 1-től megalakult az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet, amely külön intézményként folytatta munkáját.

Az intézet egyre szaporodó munkájával a dolgozók létszámának növekedése, különösen a laboratóriumi helyiségek bővülése azonban nem tartott lépést. Ezért a kormányzat 1949-ben Debrecenben (első igazgató: DR. HAJDÚ GUSZTÁV), 1951-ben Kaposváron (első igazgató DR. SZÉCSÉNYI ISTVÁN), 1953-ban Békéscsabán (első igazgató: DR. SZABÓ JÁNOS), és 1955-ben Miskolcon (első igazgató: DR. ÁLDÁSY PÁL) létesített állategészségügyi Intézetet, amelyekhez 1971-ben a Szombathelyi Állategészségügyi Intézet társult (első igazgató: DR. NAGY BÉLA).

A vidéki intézetek létesítése nagy fejlődést jelentett abban a tekintetben, hogy az ország peremmegyái is gyorsan és könnyen igénybe vehették az intézetek segítségét, de az Országos Állategészségügyi Intézet tehermentesítését ez nem oldotta meg.

1954-ben már 77 dolgozó, köztük 29 állatorvos, 1 vegyész, 2 gyógyszerész végezte a munkáját lényegében annyi laboratóriumi helyiségben, mint az intézet létesítése idején.

Az Országos Állategészségügyi Intézet feladatköre eközben lényegesen tovább bővült. Ez tette szükségessé egy új épület létrehozását. Az 1977-ben birtokba vett 7 emeletes épülettel.

4. KÉP. Az Országos Állategészségügyi Intézet 1977-ben átadott Új épülete

6000 m² alapterületet nyertünk, amelyben – és a korábban Kőbányán létesült részlegben – a már működő „hagyományos” osztályok mellett önálló Szerológiai, Bakteriológiai, Mérgezési és Gyógyszerellenőrzési, Tejbakteriológiai, Járványügyi, Hal- és méhegészségügyi, Parazitológiai, Viroológiai és Elektronmikroszkópos laboratóriumok működhettek. Az O.Á.I. udvari faépülete ezek közül a Mérgezési és Gyógyszerellenőrzési, a Hal- és méhegészségügyi, valamint a Baromfibetegségek osztályának adott otthont.

Ezen a szakterületeken az intézeti diagnosztikai tevékenység megszervezésében és beindításában egy-egy szakember szerepe meghatározó volt.

Közéjük tartoztak – a teljesség igénye nélkül – DR. HODOSY JÓZSEF és DR. SZÉCSÉNYI ISTVÁN, akik a Baromfi-betegségek osztályát irányították, DR. SZÉKY ANTAL, aki DR. ROMVÁRI JÓZSEF után az intézet kórszövettani tevékenységét fejlesztette tovább. Munkássága a technikai laboratórium felszerelésében, a kórszövettani bírálati munka nemzetközi színvonalra emelésében, majd később az Elektronmikroszkópos laboratórium megszervezésében és munkájának beindításában ugyancsak meghatározó volt. DR. NEMESÉRI LÁSZLÓ a Parazitológiai osztály, DR. JUHÁSZ BALÁZS a Kémiai osztály, DR. VIZY LÁSZLÓ és STIRLINGNÉ DR. MÓCSY MÁRIA a Szerológiai osztály, DR. NYÍRENYI ISTVÁN a Tejbakteriológiai osztály vezetői voltak. Az utóbbi osztály tevékenységébe a tejvizsgálatokon és a tőgygyulladás okozó kórokozók kimutatásán kívül az állati és növényi eredetű takarmányok valamint az ivóvíz mikrobiológiai ellenőrzése is bele tartozott. DR. CSONTOS LÁSZLÓ megszervezte és beindította a Virologiai Laboratóriumot. A Hal- és méhbetegségek osztályának megszervezését DR. BUZA LÁSZLÓ végezte és ebbe a munkába kapcsolódott be DR. SZAKOLCZAI JÓZSEF és DR. SZÜCS LAJOS is

Az új épületben került kialakításra a nagyfokú izoláltságot biztosító, a ragályos világjárványokat okozó, és egzotikus betegségek vizsgálatára szolgáló laboratórium. Az országban csak itt végezhető vizsgálatok speciális felkészültséget, és begyakorolt készséget igényelnek.

1989-ben az O.Á.I.-nek már 141 dolgozója, a területi intézetekkel együtt pedig összesen 367 munkatársa volt.

A diagnosztikai intézeti hálózatban évente összesen megvizsgált minták átlagos száma az 1980-as években:

TÁBLÁZAT.

emlősállat	27 000–30 000/év
baromfi és vadmadár	180 000–210 000/év
hal	6 000–8000/év
víruskimutatás	21 000–26 000/év
tejminták bakteriológiai vizsgálata	8000–27 000/év
takarmányminták bakteriológiai vizsgálata	9000–12 000/év
toxikológiai és biokémiai vizsgálat	110 000–120 000/év
szerológiai vizsgálat	660 000–790 000/év

Az intézeti kutatások elsősorban a laboratóriumi vizsgálati módszerek, diagnosztikai eljárások tökéletesítését, egyes betegségek oktanának felderítését, megelőzésüknek és gyógyításuknak eredményesebbé tételét célozzák. Erre nemcsak az ösztönzi a szakembereket, hogy a gyakorlattal való szoros kapcsolatuk állandóan felkínálja a megoldásra váró kutatási problémákat, vagy az a felismerés, hogy a kutató munka állandó mozgató erőként hat szakmai önképzésükre, hanem az a belső igény is, hogy kutató munkájukkal is hozzájárulnak állategészségügyünk állandó javításához és a magyar állatorvostudomány fejlődéséhez, nemzetközi elismertségének öregbítéséhez.

Az Állatorvostudományi Egyetem Járványtani Tanszéke, Az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete és az Intézet közötti, egymás munkájára termékenyen ható szakmai együttműködés változó intenzitással napjainkban is folyik. Ugyancsak eredményes együttműködés zajlik külföldi, főként diagnosztikai intézetekkel is.

Az évek során az intézeti szakemberek hazai és külföldi szaklapban, kongresszusokon és más szakmai fórumokon számoltak be kutatásaik eredményeiről, amelyek között hazai és nemzetközi szempontból új betegségek, addig nem ismert kórokozók leírása is szép számmal szerepelt. Utóbbi abból a szakmai szempontból kedvező helyzetből is adódott, hogy a hazánkban újonnan megjelenő betegségekkel elsőként a diagnosztikai intézetek szembesültek, és feladatuk volt azok kóroktanának, tisztázása, valamint a diagnosztikai módszerek kidolgozása, és javaslatétel a védekezési és a megelőzési eljárások meghatározására.

1945 után az intézeti szakemberek 5 szakkönyvet, és 5 könyvfejezetet jelentettek meg. Lektorált szakfolyóiratokban 3330 tudományos közleményük jelent meg. Öt MTA doktora disszertáció, 18 kandidátusi és 18 PhD-disszertáció került megvédésre. Négy fő habilitált és szerzett egyetemi magántanári címet, tízen címzetes egyetemi tanári címet, egy fő címzetes főiskolai tanári, 3 fő címzetes egyetemi docensi címet szerzett.

Az intézeti szakemberek tollából 1929–2018 években megjelent publikációk listáját erre a jubileumi esemény tiszteletére összeállított külön kiadvány tartalmazza ORBÁN ÉVA szerkesztésében, amely a résztvevők számára hozzáférhető lesz. Az interneten is megtalálható címjegyzék témáira kulcsszavakkal is rá lehet kattintani. Készült egy kis összeállítás arról is hogy az említett időszakban mely jelentősebb kórképekkel és kórokozókkal történtek intézeti vizsgálatok. Ez az anyag egy kis füzetben ugyancsak a résztvevők rendelkezésére áll majd.

Ebben az időszakban több évtizeden át meghatározó szerepet töltött be DR. SZABÓ ISTVÁN, igazgatóhelyet-

tes, címzetes egyetemi tanár, akinek nevéhez fűződik az intézeti hálózat kórbonctani-járványtani tevékenységének szakmai irányítása, szakember generációk tanítása, nevelése, szakmai és emberi példamutatása. SZABÓ DR. születésének 100. évfordulójáról emlékközzetével emlékezünk meg.

Kiemelkedett még DR. NAGY BÉLA igazgatóhelyettes munkássága, aki a nyolcvanas évek elején Enterális Diagnosztikai Laboratóriumot hozott létre, amelyben új alapokra helyezte a gazdasági és vadon élő állatok enterális megbetegedéseinek oktanára és megelőzésére irányuló, egyidejűleg több kórokozó (rota-, corona-, parvovírusok, enteropathogen *E.coli*, *Campylobacter jejuni*, cryptosporidiumok, sarjadzó gombák) kimutatására irányuló vizsgálatokat és azok diagnosztikai munkába való bevezetését.

Visszatekintve, különösen a 60-as, 70-es 80-as években az intézetek között a szoros, rendszeres szakmai kapcsolat termékenyen segítette a diagnosztikai és kutatómunkát. Az intézeteknek az állattartó telepekhez való közelsége, a helyi körülmények ismerete, az ellátó állatorvosokkal és a megyei szakállatorvosokkal kialakult napi szakmai kapcsolat, a szinte megszámlálhatatlan helyszíni vizsgálat nagymértékben hozzájárult a laboratóriumi munka hatékonyságához, és nagyon sokat lehetett belőlük tanulni. Az intézeti szakemberek rendszeresen tartottak szakmai továbbképző előadásokat a megyei értekezleteken, továbbá a megyei állategészségügyi állomásokon működő laboratóriumok évente történő szakmai ellenőrzése is a feladatkörükhöz tartozott.

Az intézetek szakmai felépítése, a különböző szakterületeket képviselő osztályok (kórbonctan, bakteriológia, virológia, kémia-biokémia-toxikológia, parazitológia) tette lehetővé, hogy egy-egy szokatlan, bonyolult esettel kapcsolatos konzultációra, a megoldások keresésére szinte azonnal szakmai csoport (team) alakulhasson, amely nemcsak a helyes diagnózis kialakítását, de gyakran kísérletes vizsgálatok elindítását, tudományos együttműködést is eredményezett.

Számos esetben a különféle kórokozók (baktériumok, vírusok, paraziták) okozta megbetegedések, vagy hiánybetegségek, mérgezések gyanúja esetén a diagnózis megerősítése állatházunkban, kísérleti körülmények között történt. A betegség kísérletes előidézésével ugyanis lehetőség volt további értékes adatokhoz (pl. az átlathatóság, az egyedi klinikai lefolyás megismerése, a kórtani elváltozások tanulmányozása) jutni. A vizsgált betegségnek az izolált kórokozóval történő mesterséges előidézése, majd a szervekből való visszanyerése ugyanis megfelel a Koch-posztulátum kritériumainak.

A diagnosztikai igazgatóság szakmai fejlődése kapcsán külön ki kell térnünk a kórokozók genetikai állományának kimutatásán alapuló PCR-vizsgálatok bevezetésére, amely – nem túlzás – forradalmasította, sok más tudományterülethez hasonlóan a diagnosztikai (elsősorban vírusdiagnosztikai) munkát is. A korábban hagyományosan több módszer együttes alkalmazásának eredményein alapuló komplex kórhatározáshoz a PCR-technikán alapuló közvetlen kórokozók kimutatás ma már nélkülözhetetlen és gyors segítséget nyújt, és ezáltal a legtöbb betegség esetében pontosabb, oktani alapra helyezve azok megállapítását. A diagnózis felállításának komplex megközelítése (az a klasszikus diagnosztikai szemlélet, amely a termelési eredmények csökkenésének felismeréséből a klinikai tünetek, a kórtani elváltozások, a hajlamosító tényezők elemzéséből, és a laboratóriumi diagnosztikai eredmények együttes, szakszerű értelmezéséből adódik) azonban továbbra is alapkövetelmény.

A 90-es évektől a nagyüzemi mezőgazdasági állattartó telepek száma és a diagnosztikai intézetek haszonállatokból származó mintáinak száma csökkent. Ugyanakkor újabb, modern vizsgáló módszerek kerültek bevezetésre. Növekedett az élelmiszer-higiéniai vizsgálatok és a különféle zoonózisok vizsgálatával kapcsolatos igény.

Az intézet megalapítása óta változatlanul elsőrangú szakmai feladatának tekinthető azonban a hazai állatállomány járványmentességének fenntartása, és egyes fertőző betegségek elleni védekezés mentesítéssel történő eredményes megoldása. Ide volt sorolható már a múlt évszázad első felében is a veszettség, a brucellosis, a sertéspestis, majd később a baromfipestis, a baromfitífusz, a lovak takonykórja és tenyészbénasága stb., amelyek egy része az ember egészségét is veszélyeztető zoonosis. Napjainkban e betegségek egy részét sikerült eredményesen felszámolni, azonban hazánkban újnak tekinthető betegségek, mint az afrikai sertéspestis, a madárinfluenza, az ún. prion-betegségek („ker-gemarha-kór”), a sertések légzőszervi és szaporodási betegsége (PRRS) is megjelentek és új kihívásokként veszélyeztetik állományaink és lakosságunk egészségét. Emellett olyan „klasszikusnak” tekinthető betegségek, mint pl. a lépfene is újra felbukkant, amelynek kórokozó spórái építkezések, földmozgatás (pl. autópálya-építés) kapcsán újból a felszínre kerülve jelenthetnek veszélyforrást állatra és emberre egyaránt.

Az elmúlt évtizedekben eredményes mentesítés folyt a szarvasmarhák gümőkórja és brucellózisa (DR. HÉJJ LÁSZLÓ), egyes szarvasmarha-állományok leukózisa (DR. TEKES LAJOS), IBR-vírus fertőzöttsége, kecskeállományok arthritis-encephalitis (DR. PÁLFI VILMOS) ellen.

A 2000-es évek első felétől a sertésállományokban az Aujeszky-betegség ellen történt mentesítés,

amelynek sikerét az EU is hivatalosan elismerte (DR. MOLNÁR TAMÁS). A hazai sertésállományok PRRS-vírustól történő mentesítése jelenleg folyamatban van.

Az elmúlt évtizedek során az aktuálisan meghatározó jelentőségű állategészségügyi feladatokat, a megszerzett szakismeretek dokumentáltságát, a laboratóriumi technikai és műszeres vizsgálatok lehetőségeinek fejlődését, az intézményi és a szakszemélyzetben történt változásokat, valamint az intézeteként elvégzett vizsgálatok számát és a diagnosztizált nagyobb jelentőségű betegségek gyakoriságát DR. SZABÓ ISTVÁN gyűjtötte össze, az általa szerkesztett intézeti Évkönyvek sorozatában. Ez az anyag ORBÁN ÉVA szerkesztésében „Az állategészségügyi intézetek története dokumentumokban” címmel elektronikus formában az interneten is elérhető.

Az állategészségügyi intézetek hálózatának – amely az OÁI központi irányításával működő, közös költségvetésből gazdálkodó hálózat volt és 38 éven át eredményesen működött – klasszikusnak nevezhető időszaka 1987. június 6-án MÉM miniszteri értekezlet döntésével megszűnt. Ettől az időponttól számítva egy visszatérően megismétlődő átszervezésekből és létszámcsökkentésekből álló hosszú időszak kezdődött, amely még napjainkban is tart és az intézetek fokozatos szakmai gyengülését, szervezetük sorvadását idézte/idézi elő. A MÉM állategészségügyi irányítását e fordulat évében DR. DÉNES LAJOS miniszterhelyettes, DR. PAPÓCSI LÁSZLÓ miniszterhelyettes és DR. GLÓZIK ANDRÁS az Állategészségügyi főosztály vezetője látták el.

Az Országos Állategészségügyi Intézet az Állatgyógyászati Oltóanyag- és Gyógyszerellenőrző Intézettel és az Élelmiszer-ellenőrző Intézettel a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Szolgálatának (ÁÉSZ) részévé vált, amelynek vezetőjévé DR. DÉNES LAJOS miniszterhelyettest neveztek ki. A területi (Békéscsaba, Debrecen, Kaposvár, Miskolc és Szombathely székhellyel működő) állategészségügyi intézetek pedig a telephelyük szerinti megyei Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Állomás szervezetébe kerültek át.

Egy évvel később a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Miniszter Budapest székhellyel önálló költségvetési szervként Állategészségügyi és Élelmiszervizsgáló Szolgálatot hozott létre, amelynek gazdálkodása eredmény-érdekeltségű költségvetési rendszerben történt. A békéscsabai, debreceni, kaposvári, miskolci és szombathelyi állategészségügyi intézetek szakmailag 1988. július 1. hatállyal, pénzügyi és gazdasági téren pedig 1988. december 31. hatállyal váltak külön az azonos székhelyű megyei állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző állomástól, és kerültek a Szolgálat keretébe. Egy újabb átszervezés 1992. április 1-ével megszüntette az Állategészségügyi és Élelmiszervizsgáló Szolgálatot. A jogutódként létrehozott intézmények – köztük az állategészségügyi intézetek – önálló,

maradvány-érdekeltségű költségvetési szervekké váltak, amelyek kiadásait részben saját bevételeikből fedezték.

A 90-es évek közepén újabb átszervezések történtek, majd 2000-ben a földművelésügyi miniszter a 82/2000. (X.13.) FVM rendeletével megszüntette és bezáratta a Miskolci, a Szombathelyi és a Békéscsabai intézetet. Ezután 2004-ben a Debreceni és a Kaposvári Állategészségügyi Intézet önállóságát szüntették meg. Mindkét intézetet jogutódját az Országos Állategészségügyi Intézet alá rendelték.

Az intézetek 2007-től változatlan feladatokkal, mint a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatósága (MgSzH ÁDI) folytatták munkájukat.

Az Agrárminisztérium háttérintézményeit 2012 évben a Nemzeti Élelmiszerlánc Biztonsági Hivatal keretébe helyezték, amelynek egyik szervezeti egysége lett az Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság (NÉBIH ÁDI néven) budapesti, debreceni és kaposvári telephellyel.

Tisztelt Megjelentek!

Az elhangzott bemutató még megközelítőleg sem adott lehetőséget arra, hogy egy Intézet csaknem egy évszázadot felölelő történetét, szervezeti változásait, gazdag és sokrétű szakmai eredményeit részletesebben megismertessük Önökkel. Ez nem is lehetett az elsőrangú cél!

Így visszatekintve az elmúlt évtizedekre a szakember szemével, önkéntelenül felvetődik a hazai állategészségügyi diagnosztikai tevékenység számára a „hogyan tovább” kérdése. Ennek a kérdésnek a megválaszolása során, egy bizonyos ponthoz elérve már olyan dilemmák vetődnek fel, – és itt elnézést kérek a sarkos megfogalmazásokért – amelyeket egyrésztől elsősorban pénzügyi, gazdaságossági szempontok vezérelnek. Ezek eredményei az összevonások, a létszámcsökkentések, egyes diagnosztikai feladatok kiszervezése más, közöttük akár külföldön működött, olcsóbban dolgozó laboratóriumok számára. Ez az irányzat csábítóan tűnhet az anonim, és az akkreditált vizsgálatok térhódításának korában.

Más részről viszont egyetlen ország számára sem nélkülözhető egy magas szakmai színvonalon működő diagnosztikai centrum, – és ez így van szinte kivétel nélkül szerte a világban – amely szakmai tudáson, tapasztalatokon alapul, független, és a hazai állategészségügyet szolgálja. Itt vissza utalnék az Intézet alapító igazgatójának, MANNINGER professzornak az előadás elején elhangzott gondolataira. Az erről való lemondás nem csak veszni hagyná azt az évtizedek során felhalmozott tudásanyagot, szellemi tőkét, amely a hazai mezőgazdaság és állattenyésztés közös kincse, de kiszámíthatatlanná és

egyben kiszolgáltatottá is tenné a hazai állatállományaink állategészségügyi biztonságát is. A diagnosztikai vizsgálatok eredményei iránti nemzetközi bizalom megingása az élelmiszer-kivitel alapjaiban rendítheti meg, emiatt ez stratégiai kérdés.

A diagnosztikai munka szakmai jelentősége, múltbeli és jelenlegi szakmai értéke ismeretében bízunk abban és hisszük, hogy intézeteink tevékenysége a jövőben is megtartja a NÉBIH mozaikszó nevében jelen lévő „lánc” szó szerepét, amelyet az állattenyésztés gazdaságossága, és élelmiszerbiztonság érdekében fejtett és fejt ki.

Itt engedtessek meg az intézetekkel kapcsolatos változtatásokról személyes véleményünket is elmondani. Visszatekintve, a rendszerváltás előtt, majd azt követően az indokoltságot gyakran meghaladó változtatások – pl. a területi intézeteknek az állomási kötelékbe csatolása, majd az ismétlődő átszervezések, létszámcsökkentések, pénzügyi megszorítások, intézet bezárások szakmai és erkölcsi veszteségei

„belülről nézve” is jelentősek. Esetenként, ezek kapcsán olyan speciális szaktudású, tapasztalatú munkatársak távoztak, akik pótlása rövidtávon nem volt megoldható, az ebből származó veszteségek pedig nem voltak számszerűsíthetőek. Az élet megkövetelte szervezeti változások lehettek ugyan szükség-szerűek, de azoknál jobban kellett volna szem előtt tartani a szakmai szempontokat is.

A záró gondolatokban feltétlenül ki kell térni arra, hogy egy főhajtással tiszteljük mindazok (állatorvosok, asszisztensek) munkája, kitartása előtt, akiktől nagyon sokat tanulhattunk, és akik ebben a gyakran nehéz, viszontagságos, történelmi eseményekben gazdag, és szervezeti változtatásokkal erősen megtűzdelt időszakban generációkon keresztül, mindenkor nagy szakmaszeretettel, odaadással, legjobb tudásuk szerint végezték, végzik munkájukat, és remélhetőleg végezni fogják a következő évtizedekben is.

Dr. Glávits Róbert, Dr. Sályi Gábor